

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Острозька академія»
Інститут сходознавства ім. А. Ю. Кримського НАН України
Волинський національний університет імені Лесі Українки
Рівненський державний гуманітарний університет

ІДЕНТИЧНІСТЬ. ДИСКУРС. ІМАГОЛОГІЯ

МАТЕРІАЛИ

*Всеукраїнської наукової конференції
з іноземною участю
до 150-річчя Агатангела Кримського*

15 квітня 2021 року
м. Острог

Острог
Видавництво Національного університету «Острозька академія»
2021

*Рекомендовано до друку
на засіданні ради гуманітарного факультету
Національного університету «Острозька академія»
(протокол № 9 від 28 квітня 2021 року)*

Редакційна колегія:

Вісич О. А., доктор філологічних наук, доцент, завідувач кафедри української мови і літератури Національного університету «Острозька академія» (*відповідальний редактор*);

Кочерга С. О., доктор філологічних наук, професор кафедри української мови і літератури Національного університету «Острозька академія».

Пухонська О. Я., доктор філологічних наук, доцент кафедри української мови і літератури Національного університету «Острозька академія».

I – 59
Ідентичність. Дискурс. Імагологія: збірник матеріалів Всеукраїнської наукової конференції з іноземною участю до 150-річчя Агатангела Кримського, м. Острог, 15 квітня 2021 року / редкол. О. А. Вісич (відп. ред) та ін. Острог: Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2021. 146 с.

DOI 10.25264/15.04.2021

У збірнику матеріалів Всеукраїнської наукової конференції з іноземною участю до 150-річчя Агатангела Кримського «Ідентичність. Дискурс. Імагологія», яка відбулася 15 квітня 2021 року на базі Національного університету «Острозька академія», представлено тези доповідей учасників, у яких відображено різноаспектні дослідження літературного та наукового доробку Агатангела Кримського, а також актуальні проблеми сучасної філології.

УДК 81 (082)
ББК 83.3(4Укр)6

*Матеріали опубліковано в авторській редакції.
За зміст тез доповідей, допущені помилки і неточності
відповідають автори публікацій.*

© Автори, 2021
© Національний університет
«Острозька академія», 2021

ЗМІСТ

ХУДОЖНЯ ТВОРЧІСТЬ АГАТАНГЕЛА КРИМСЬКОГО: ТЕКСТИ І КОНТЕКСТИ

Будний В. В. МОТИВИ ЕСТЕТИЗМУ В РАННІЙ ПОЕЗІЇ А. КРИМСЬКОГО	7
Чик Д. Ч. ВІД MAGNA MATER ДО САМОСТІ: РОМАН «ЛАГОВСЬКИЙ» А. КРИМСЬКОГО ЯК ТРАКТАТ ПРО ДУХОВНЕ ВІДРОДЖЕННЯ	12
Колошук Н. Г. ПРОБЛЕМАТИКА ТА ПОЕТИКА РАННІХ ОПОВІДАНЬ А. КРИМСЬКОГО	15
Вівчар С. В. ТЕКСТУАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ МАЛОЇ ПРОЗИ АГАТАНГЕЛА КРИМСЬКОГО (НА МАТЕРІАЛІ ЗБІРКИ «ПОВІСТКИ І ЕСКІЗИ З УКРАЇНСЬКОГО ЖИТТЯ»)	20
Крупка М. А. ЖІНОЧИЙ ПЕРСОНАЖ У ПРОЗІ АГАТАНГЕЛА КРИМСЬКОГО: ФОРМИ КОНСТРУЮВАННЯ ТА ТИПИ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ.....	23
Боговін О. В. НЕ ПРЕКРАСНА ДАМА: КОД ДУЛЬСІНЕЇ У РОМАНІ А. КРИМСЬКОГО «АНДРІЙ ЛАГОВСЬКИЙ»	27
Лахман В. В. МАРКЕРИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ У ПРОЗІ А. КРИМСЬКОГО: МІЖ СХОДОЗНАВСТВОМ ТА УКРАЇНОЗНАВСТВОМ	31
Вісич О. А. РІЗНОЖАНРОВІ ЕЛЕМЕНТИ ПАРАТЕКСТУ В ТВОРЧОСТІ АГАТАНГЕЛА КРИМСЬКОГО ЯК ЗАСОБИ АВТОРСЬКОГО ВІДЧУЖЕННЯ	35
Горблянський Ю. П. ХУДОЖНЯ ТВОРЧІСТЬ АГАТАНГЕЛА КРИМСЬКОГО В УКРАЇНСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРНО-КРИТИЧНІЙ І ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧІЙ ДУМЦІ (КІНЕЦЬ ХІХ – ХХІ СТ.)	40

Кухарук Л. В.

ФЛОРИСТИЧНА ІМАГЕМА «ПАЛЬМА»: РЕЦЕПЦІЯ ТА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ А. КРИМСЬКОГО	45
--	----

ПРОБЛЕМИ ІДЕНТИЧНОСТІ В ХУДОЖНІЙ СЛОВЕСНОСТІ ХХ СТОЛІТТЯ

Кочерга С. О.

ОСТРОЗЬКИЙ ПОБРАТИМ ЛЕСІ УКРАЇНКИ МИХАЙЛО КРИВИНЮК	48
---	----

Тхорук Р. Л.

«...ОТАЯ ТЕАТРАЛЬНОСТЬ»: ПРО БЕЛЕТРИСТИЧНУ ПРОЕКЦІЮ ФЕНОМЕНУ ПОЛІТИЧНО-НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИФІКАЦІЇ У «ПОВІСТКАХ ТА ЕСКІЗАХ ІЗ УКРАЇНСЬКОГО ЖИТТЯ» А. КРИМСЬКОГО	53
---	----

Бестюк І. А.

МУЗИЧНА МІФОПОЕТИКА КЛОДА ДЕБЮССІ В ХУДОЖНІЙ ФАКТУРІ МОДЕРНОГО РОМАНУ («ДОННА АННА» (1929) ГОРДІЯ БРАСЮКА)	57
--	----

Шваб Л. П., Шваб А. Г.

АГАТАНГЕЛ КРИМСЬКИЙ: УКРАЇНОЛЮБСТВО І ДІЯЛЬНІСТЬ НА ҐРУНТІ УКРАЇНОЗНАВСТВА	62
---	----

Смольницька О. О.

СИМВОЛ ГІАЦИНТА У ВИБРАНІЙ СУФІЙСЬКІЙ ПОЕЗІЇ (ОРИГІНАЛИ Й УКРАЇНСЬКИЙ ПЕРЕКЛАД): ДИСКУРС НОВІТНІХ ПОСЛІДОВНИКІВ НЕОКЛАСИКІВ	67
---	----

Семенюк Л. С.

ІСТОРІОСОФІЯ КОЗАЦЬКОЇ УКРАЇНИ У ДРАМАТИЧНИХ ЖАНРОВИХ ФОРМАХ ХVІІІ СТ.	73
--	----

Романишина Н. В.

ШКІЛЬНЕ ВИВЧЕННЯ ТВОРЧОСТІ ІСМАЇЛА ГАСПРИНСЬКОГО НА ЗАСАДАХ ЛІТЕРАТУРНО-КРИТИЧНОГО АНАЛІЗУ АГАТАНГЕЛА КРИМСЬКОГО	77
--	----

**СУЧАСНІ НАПРЯМИ
І ТЕНДЕНЦІЇ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ ХУДОЖНЬОГО ТЕМТУ**

Горбач Н. В.

ІМАГОЛОГІЧНА РЕЦЕПЦІЯ ОБРАЗУ УКРАЇНИ В РОМАНІ

А. МЕЛЬНИЧУКА «ЩО СКАЗАНО»82

Слижук О. А.

БАГАТОАСПЕКТНІСТЬ ШКІЛЬНОЇ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ СУЧАСНОЇ

УКРАЇНСЬКОЇ ПРОЗИ ДЛЯ ПІДЛІТКІВ 87

Кирильчук О. М.

ХУДОЖНЯ РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ ТРАВМАТИЧНОГО ДОСВІДУ

ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ПРОЗИ

(НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ Ю.ВИННИЧУКА «ЦЕНЗОР СНІВ»)91

Гурдуз А. І.

«ДІМ, В ЯКОМУ...» МАРІАМ ПЕТРОСЯН І «ВАРТИ»

СЕРГІЯ ЛУК'ЯНЕНКА: АСПЕКТИ НАЦІОНАЛЬНОЇ

ФЕНТЕЗІЙНОЇ ТРАДИЦІЇ 95

Годік К. О.

УКРАЇНСЬКА ІДЕНТИЧНІСТЬ В «СИБІРСЬКИХ НОВЕЛАХ»

Б. АНТОНЕНКА-ДАВИДОВИЧА ТА ПРОЗИ О. СОЛЖЕНИЦИНА:

ЗІСТАВНИЙ АСПЕКТ99

Демчук О. А.

ЕКЗИСТЕНЦІЙНА БЕЗДОМНІСТЬ ЧУЖИХ ЕТНОТИПІВ У МЕЖАХ

УКРАЇНСЬКОГО ПРОСТОРУ В ЗБІРЦІ МАЛОЇ ПРОЗИ

ВАСИЛЯ МАХНА «ДІМ У БЕЙТІНГ ГОЛЛОВ»102

Мельничук Т. І.

САМОІДЕНТИФІКАЦІЯ ПЕРСОНАЖІВ ЯК МЕТАДРАМАТИЧНИЙ

ЧИННИК (НА МАТЕРІАЛІ П'ЄС П. АР'Є ТА Н. РОМЧЕВИЧА)106

**ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО МОВОЗНАВСТВА,
ЛІНГВОСТИЛІСТИКИ ТА ЛІНГВОДИДАКТИКИ
У СВІТЛІ ПРАЦЬ АГАТАНГЕЛА КРИМСЬКОГО**

Дзира І. Я.

ТЮРКСЬКІ ЕЛЕМЕНТИ В РЕЄСТРІ ВІЙСЬКА ЗАПОРОЗЬКОГО
НИЗОВОГО 1756 РОКУ111

Данилюк Н. О.

ВНЕСОК АГАТАНГЕЛА КРИМСЬКОГО У РОЗВИТОК
УКРАЇНСЬКОГО МОВОЗНАВСТВА115

Кіндратюк Б. Д.

МИСТЕЦЬКО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ «ГРАМАТИКИ
МУЗИКАЛЬНОЇ» МИКОЛИ ДИЛЕЦЬКОГО119

Брус М. П.

ПРОБЛЕМА ФЕМІНІТИВОТВОРЕННЯ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ
ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ (НА ОСНОВІ «РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОГО
СЛОВНИКА» ЗА РЕД. А. КРИМСЬКОГО)124

Гуцуляк Т. Є.

ОБРАЗНІ ДЕРИВАТИ ЯК ЕЛЕМЕНТ ВІДОБРАЖЕННЯ
НАЦІОНАЛЬНОЇ САМОБУТНОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ
В „РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОМУ СЛОВНИКУ”
ЗА РЕД. А. КРИМСЬКОГО ТА С. ЄФРЕМОВА129

Пена Л. І.

МОВОЗНАВЧА ТЕРМІНОЛОГІЯ В «РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОМУ
СЛОВНИКУ» ЗА РЕДАКЦІЄЮ АГАТАНГЕЛА КРИМСЬКОГО133

Гончаренко А. В.

А.Ю. КРИМСЬКИЙ ПРО ЛЕКСИЧНІ УКРАЇНІЗМИ
В ДАВНОКІЇВСЬКОМУ ТЕКСТІ137

Піскунов О. В.

ОСОБЛИВОСТІ ЛІНГВІСТИЧНОЇ РЕКОНСТРУКЦІЇ В ПРАЦЯХ
А. Ю. КРИМСЬКОГО141

УДК: 821.161.2.09

Крупка М. А.,
*кандидат філологічних наук,
доцент кафедри української літератури
Рівненського державного гуманітарного університету,
м.Рівне, krupkamir@ukr.net*

ЖІНОЧИЙ ПЕРСОНАЖ У ПРОЗІ АГАТАНГЕЛА КРИМСЬКОГО: ФОРМИ КОНСТРУЮВАННЯ ТА ТИПИ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ

Творчий геній Агатангела Кримського вирізняється своєрідністю та експериментальністю. Знаковим у доробку митця є роман «Андрій Лаговський», у якому автор на прикладі постаті головного героя сконденсував проблеми буття людини періоду *fin de siècle*, охопленої деструктивними та істерійними настроями.

Предметом нашого зацікавлення є форми конструювання жіночих образів у романі «Андрій Лаговський». Загалом у наративній структурі твору світ жінок функціонує як тло для розгортання психологічних колізій головного героя, з іншого боку, кожен жіночий персонаж є дзеркалом, у якому відбиваються внутрішні дилеми професора математики. Художні типи героїнь репрезентують як традиційну ідентичність (образ матері), так і модерну: емансипантки (художниця Петрова) та фатальної жінки (Зоя).

Постать матері головного героя моделюється за усталеною схемою: любляча, турботлива, жертовна, закорінена у щоденне буття та побут. Проте рецепція професора – відчуженість і відторгнення, – відображає його внутрішні проблеми, вирішивши які, син зміг прийняти як себе, так і матір, тому чужа «не-

Ідентичність. Дискурс. Імагологія

Художня творчість Агатангела Кримського: тексти і контексти

культурна баба» у фіналі твору перетворюється у найріднішу «сиву бабусеньку». Місце рідної матері у період пошуків займала генеральша («Шмідтова сім'я – це для мене рідний батько, рідна мати й рідні брати» [1, с. 319]), і саме в ній він довший час ідеалізовано бачив досконалий взірець материнства, із вдячністю приймаючи турботу та увагу. Генеральша Шмідт, при всій зовнішній несхожості з селянкою Лаговською, є носієм подібних типологічних рис: самопожертва, ідеалізація дітей, гордість синами, безумовна любов, милосердя і всепрощення, – роблять її втіленням типової материнськості. Зауважимо, що ці героїні не мають власних імен, що є свідченням домінування рольової ідентифікації.

У епоху раннього українського модернізму в письменстві починає формуватися тип героїні-емансипантки, який діагностує освоєння нових ролей жінками і у реальному житті. У роман Агатангел Кримський вводить постать художниці Петрової, через яку увиразнюється переакцентування гендерної ідентичності як категорії. Оскільки і Андрій Лаговський, і Ганна Петрова належать до когорти творців, то зіставлення ілюструє різні типи мистецької свідомості. Більше того, для героя художниці ідентифікується насамперед як людина, а не як жінка, відповідно у творі відсутня її портретна характеристика. Маркером особистості є означення «підстаркувата панна», «стара дівуля», Петрова усвідомлено обрала цей статус, відтак не становить загрозу чоловічому світові. Стосунки поета та художниці, відповідно чоловіка і жінки, у цьому випадку вибудовуються за схемою «вчителька-учень», оскільки раціональний та прагматичний світогляд Петрової контрастно увиразнює неврастенічний та амбівалентний спосіб мислення Лаговського. Художниця, як і матір, присутня у його житті ситуативно: у кризові моменти, коли необхідно розвіяти ілюзорне марево, у яке заганяє себе герой. Інтелектуальні бесіди, у яких домінує Ганна Володимирівна, демонструють її високі розумові якості, освіченість, широкий кругозір та підривають патріархальні установки щодо розумової неповноцінності жінки. Її мовлення наповнене різноманітними цитатами та алюзіями, символами

та паралелями, однак, на відміну від професорового, демонструє чіткі світоглядні установки та усталену самоідентифікацію, «кинути живопис і естетику я не можу й не хочу, бо це – моє покликання» [1, с. 149]. Фінансова та побутова самодостатність: зимою мешкала в Москві, заробляючи собі на прожиття живописом, а влітку їздила в Туапсе, де зводила будинок, – роблять постать художниці новаторською: вона успішно виконує функції, які соціум традиційно приписує чоловіку, і при тому не почувається неповноцінною. Більше того, художниця виявляється здатною на співчуття та милосердя (віддає своє помешкання несправедливо покривдженому Шмідтами вчителю), однак робить це без надриву і пафосу як вчиняє Лаговський. Модерної семантики образу мисткині надають також активна життєва позиція та радикальні політичні переконання, що ґрунтуються на ідеї соціальної революції.

У відомому листі до Агатангела Кримського від 16 листопада 1905 року Леся Українка, аналізуючи роман «Андрій Лаговський», вказує на тенденційність зображення жіночих персонажів, зокрема змалювання їх як «об'єктів» та зневаження у жінці «Людини» [3, с. 147]. Це твердження стосується героїнь, представлених у романі через маркер тілесності, зокрема «трапезундської вдовички», стосунки з якою, з одного боку, довели для Лаговського слушність його попередньої установки на те, «що доки людина тікає від жіноцтва, доти в неї й енергія ціла, і снага єсть, і життя їй на радість» [1, с. 95], а з іншого – продемонстрували силу «звірячих інстинктів» професора. Постать Зої моделюється за модним у період *fin de sie`cle* типом фатальної жінки: красуня з античним профілем змушує усіх чоловіків змінити усталений побут, вести між собою боротьбу за її прихильність та конкурувати за увагу. Врешті до цієї історії долучається і професор, адже, як слушно відзначила С. Павличко: «Зоя – кокетка, спокусниця, хижачка – не може примиритися з неувагою до себе професора. Лаговський для неї – мов фортеця для завойовника, котру необхідно підкорити» [2, с. 83]. Означник «трапезундська вдовичка», вказує на досвідченість героїні в інтимних стосунках, а маркер сміху, через який опри-

Ідентичність. Дискурс. Імагологія

Художня творчість Агатангела Кримського: тексти і контексти

сутнюється персонаж («розсміялася», «весело розляглася сміхом», «аж заливалася сміхом», «зареготалася»), – на життєву установку на розваги та веселощі. Для Лаговського у цій ситуації прийнятною була позиція стороннього спостерігача, «щоб він смів спокійно, здалека обожати Зою, а вона щоб на те не сердилася і дозволяла йому її обожати» [1, с. 144], натомість жінка не визнає інакшої близькості аніж тілесна, і тому прагне розпочати сексуальні стосунки, що є, на її переконання, свідченням любові. Проте фізична неспроможність Лаговського викликає у Зої зневагу: «тепер він нагадував їй собою мокру курку, а не героя-лицаря і навіть не трубадура» [1, с. 178], і нерозуміння: «коханцеві не треба кохання» [1, с. 174], а його спроби перевести тілесний зв'язок в іншу (інтелектуальну) площину провокують втечу у наступну любовну історію. Натомість для професора короточасний статус коханця обернувся психологічною катастрофою («Я тепер – наче намальована картина, що впала в смердючу, гнойову калюжу та й полежала в ній» [1, с. 202]), і фізичною неміччю («Я і скверний, я і труп» [1, с. 238]). Отже, Зоя репрезентує тип фатальної жінки, стосунки з якою руйнують усталену життєву модель та змінюють світоглядні установки чоловіка.

У романі «Андрій Лаговський» Агатангела Кримського художні типи героїнь конструюються через такі репрезентації: матері, емансипантки та фатальної жінки.

Література

1. Кримський А. Андрій Лаговський. Київ : Національний книжковий проект, 2011. 336 с.
2. Павличко С. Націоналізм, сексуальність, орієнталізм: Складний світ Агатангела Кримського. Київ : Видавництво Соломії Павличко «Основи», 2001. 328 с.
3. Українка Леся. Зібрання творів : у 12 т. Київ : Наукова думка, 1979. Т.12. Листи (1903-1913). 694 с.